

Iran's Strategy for Combatting the Financing of Terrorism¹

Hossein Salehi¹, Abu Mohammad Askarkhani², Sohrab Salehi³

¹PhD. Student, Department of Law, Qeshm Branch, Islamic Azad University, Qeshm, Iran.
dr.salehi1965@gmail.com

²Professor, Department of Public International Law, Faculty of Law and Political Science,
University of Tehran, Tehran, Iran (**Corresponding author**). asgarkha@ut.ac.ir

³Assistant Professor, Department of Criminal Law and Criminology, Imam Hossein University (AS),
Tehran, Iran. Salehi.sohrab@gmail.com

Abstract

The purpose of the present study is to review the role of Iran in combatting the financing of terrorism. The main research question is: What is the strategy of Iran in combating the financing of terrorism? The method of study is descriptive-analytic and the research results show that some anti-terrorist measures of the Islamic Republic of Iran include: blockage and confiscation of terrorist property and assets, giving information about transactions that are suspicious in terms of terrorism, increasing executive cooperation with other countries regarding investigation about financial resources of terrorism, obligation of the systems of money transfer to observe rules and regulations against money laundering, intensification of measures about customer identification in cases of phone transfer in national and international levels, and reforming rules and regulations to reassure so called charity and non-profit organizations are not used for financing terrorism.

Keywords: Financing, Terrorism, Iran, Financial Resources, Money Laundering.

1. Received: 2021-05-13 ; Revision: 2021-05-22 ; Accepted: 2021-06-11

DOI: 10.22034/sej.2021.1930501.1334

© the authors <http://sej.journal.qom-iaiu.ac.ir/>

Publisher: Qom Islamic Azad University

راهبرد ایران در مبارزه با تأمین مالی تروریسم^۱

حسین صالحی^۱، ابومحمد عسگرخانی^۲، سهراب ملاحی^۳

^۱ دانشجوی دکتری، گروه حقوق، واحد قشم، دانشگاه آزاد اسلامی، قشم، ایران. dr.salehi1965@gmail.com

^۲ استاد، گروه حقوق بین الملل عمومی، دانشکده حقوق و علوم سیاسی، دانشگاه تهران، تهران، ایران. (نویسنده

مسئول). asgarkha@ut.ac.ir

^۳ استادیار، گروه حقوق کیفری و جرم‌شناسی، دانشگاه جامع امام حسین(ع)، تهران، ایران.

Salahi.sohrab@gmail.com

چکیده

هدف پژوهش حاضر بررسی نقش ایران در مبارزه با تأمین مالی تروریسم می‌باشد. سؤال اصلی پژوهش این است که ایران در مبارزه با تأمین مالی تروریسم چه راهبردی دارد؟ روش پژوهش توصیفی - تحلیلی بوده و یافته‌های پژوهش نشان می‌دهد انسداد و ضبط اموال و دارایی‌های تروریستی، اطلاع‌رسانی در مورد معاملات مشکوک در زمینه تروریسم، افزایش همکاری‌های اجرایی با کشورهای دیگر در زمینه تحقیق و تفحص در منابع مالی تروریسم، الزام سیستم‌های جانشین نقل و انتقال پول به رعایت ضوابط و مقررات ضد پول‌شویی؛ تشدید اقدامات در مورد تشخیص هویت مشتری در موارد انتقال تلفتی پول در سطوح داخلی و بین‌المللی، اصلاح قوانین و مقررات برای حصول اطمینان از عدم استفاده از سازمان‌های به اصطلاح خیریه و غیرانتفاعی به منظور تغذیه مالی تروریسم، از جمله اقدامات ضد تروریستی جمهوری اسلامی ایران به‌شمار می‌آیند.

کلیدواژه‌ها: تأمین مالی، تروریسم، ایران، منابع مالی، پول‌شویی.

۱. پژوهش حاضر برگرفته از: رساله دکتری حسین صالحی با عنوان «چگونگی عملکرد ضدتروریستی ایران در انطباق با کنوانسیون‌های

بین‌المللی (مطالعه موردی: (F.A.T.F*I.S.A*C.A.A.T.S.A))، استاد راهنما: ابومحمد عسگرخانی و استاد مشاور: سهراب

صالحی، ارائه شده در دانشگاه آزاد اسلامی واحد قشم، سال ۱۳۹۹ می‌باشد.

تاریخ دریافت: ۱۴۰۰/۰۲/۲۳؛ تاریخ اصلاح: ۱۴۰۰/۰۲/۰۱؛ تاریخ پذیرش: ۱۴۰۰/۰۳/۲۱

ناشر: دانشگاه آزاد اسلامی واحد قم

۱. مقدمه

تروریسم^۱ را می‌توان به‌عنوان یکی از بحث برانگیزترین مسائل بین‌المللی، منطقه‌ای و داخلی، در عصر حاضر به‌شمار آورد. تروریسم که معنای لغوی و معمولی آن، ایجاد وحشت و هراس در میان مردم و تهدید آرامش و امنیت اجتماعی و عمومی است؛ از زمان‌های دور و از همان هنگامی که اجتماع شکل گرفت، مطرح بوده است. علی‌رغم این سابقه، ظهور این پدیده در عرصه بین‌المللی قدمت چندانی ندارد.

اولین اقدامات ضدتروریستی توسط مجمع عمومی سازمان ملل صورت گرفت. با تصویب قطعنامه‌ای در سال ۱۹۴۴ تحت عنوان «اقدامات لازم برای نابود کردن تروریسم بین‌المللی»، شورای امنیت در راستای انجام اقدامات ضدتروریستی، قطعنامه‌های متعددی صادر نموده، که یکی از آن‌ها قطعنامه مصوب سال ۱۹۹۹ تحت عنوان «اقدامات مقابله با تروریسم بین‌المللی» در خصوص مبارزه و مقابله با القاعده و... طراحی و تشکیل شده است (مقصودی و حیدری، ۱۳۸۸، ص ۲).

کشور ایران به مانند بسیاری از کشورهای جهان، از وجود تهدیدات تروریستی در امان نیست و بارها از جانب گروهک‌های تروریستی مورد حمله قرار گرفته است. ایران از سویی جزء اصلی‌ترین قربانیان تروریسم در تاریخ استقلال خود بشمار می‌رود و از سویی دیگر، در مواجهه با اتهام حمایت از تروریسم، بهای استقلال خود را می‌پردازد. در چنین شرایطی بدیهی است که دولت ایران بیش از هر دولتی از مبارزه و مقابله با تروریسم، به معنی عام کلمه، سود می‌برد و در راستای اهداف و سیاست‌های بشردوستانه خود در پرتو آموزه‌های اسلامی و انسانی، در رابطه با تروریسم و سازوکارهای مقابله با آن، درصدد تعبیه سازوکارهای داخلی و همراهی با سازوکارهای بین‌المللی مقابله با تروریسم است. یکی از مهم‌ترین ارکان تروریسم که می‌تواند مبنای اعمال اقدامات پیشگیرانه قرار گیرد، منابع مالی است. تلاش‌های بین‌المللی برای مبارزه با بزهکاری مالی فراملی و تأمین مالی تروریست به طرز قابل توجهی در سال‌های اخیر، کامل شده‌اند و پیشگیری از تروریسم از طریق تأمین مالی یک مؤلفه بایسته و ضروری در هرگونه مبارزه موفق جهانی با تروریسم محسوب می‌شود.

با توجه به این مقدمه، سؤال اصلی پژوهش حاضر این است که ایران چه نقش و جایگاهی

نسبت به تأمین مالی تروریسم در حقوق بین‌الملل دارد؟ در پاسخ به سؤال گفته شده، این نوشتار درصدد است تا به بررسی نقش ایران در مقابله با تأمین مالی تروریسم بپردازد. به واسطه وجود ایران در منطقه‌ای که تروریسم در بیشتر آن رخنه کرده است، حساسیت در زمینه پول‌شویی و تأمین مالی تروریسم از سوی جمهوری اسلامی ایران افزایش پیدا کرده است؛ به همین علت قوانینی از جمله مبارزه با پول‌شویی و تأمین مالی تروریسم، به‌عنوان یکی از استانداردهای لازم برای حضور در فضای بین‌المللی معرفی شده است.

۲. پیشینه تحقیق

در ارتباط با تروریسم، دیدگاه‌ها و متون متعددی طرح و منتشر شده که باتوجه‌به رویکرد پژوهش حاضر که بر تروریسم مالی و اسناد حقوق بین‌الملل استوار است، می‌توان آن‌ها را به سه دسته کلی تقسیم نمود:

۱-۲. متونی که به تروریسم و چالش‌ها و تحولات آن پرداخته‌اند. در این متون نویسندگان ژئوپلیتیک، تروریسم را به عنوان متغیر اصلی در نظر گرفته، به نقش مهم آن در امنیت کشورها اشاره کرده و چالش‌ها و فرصت‌های تروریسم را توصیف کرده‌اند. برای مثال می‌توان به این منابع اشاره کرد: بصیری و آقامحمدی (۱۳۹۶)، نژندی‌منش و همکاران (۱۳۹۶)، نجات (۱۳۹۴)، مونیز^۱ و همکاران (۲۰۱۵)، جعفری‌مقدم (۱۳۹۳)، سانچز فرو^۲ (۲۰۰۷)، نوام چامسکی^۳ (۲۰۰۳).

۲-۲. متونی که به تأمین مالی تروریسم پرداخته‌اند. در این متون به جهت‌گیری‌های کشورها نسبت به تأمین مالی تروریسم پرداخته و آن را دارای مجازات دانسته‌اند. در این خصوص نیز می‌توان به این منابع اشاره کرد: مطر‌عسکر (۱۳۹۷)، هدایتی و مرادی (۱۳۹۶)، برتی و گوزانسکی^۴ (۲۰۱۴)، حیدرقلی‌زاده (۱۳۹۲)، باقری اقدم (۱۳۹۰).

۲-۳. متونی که به مبارزه با تروریسم و جایگاه و نقش حقوقی سازمان‌های بین‌المللی در مقابله با تروریسم پرداخته‌اند. در این متون، به بیان اقدامات مشترک کشورهای مختلف جهت مبارزه با تروریسم و نظارت دولت‌ها پرداخته می‌شود. در این خصوص می‌توان به این منابع اشاره کرد:

1. Muniz & et al.
2. Sánchez Fero
3. Noam Chomsky
4. Berti & Gozansky

ایمانی و همکاران (۱۳۹۷)، عظیمی (۱۳۹۶)، قنبری و مطلبی (۱۳۹۶)، ناتری و اسلامی (۱۳۹۴)، توسلی نائینی و محسن‌پور (۱۳۹۳)، جان بالیس (۲۰۱۱)، دانیل ریسنر (۲۰۱۰).

۲-۴. نوآوری پژوهش: چنانکه ملاحظه می‌شود، عمده متون موجود از حیث تعریف نوع رابطه بین متغیرهای پژوهش، با نوشتار حاضر متفاوت هستند. بدین معنا که عمدتاً به تروریسم و یا حمایت از تروریسم توجه شده و از عامل «تروریسم مال و اسناد حقوقی و منطقه‌ای با نگاهی به نقش ایران» کم‌تر سخن به میان آمده که نوآوری پژوهش حاضر را شکل می‌دهد.

۳. مبانی مفهومی

۳-۱. تروریسم

یکی از جامع‌ترین تعاریف آکادمیک از تروریسم که مکرراً نقل شده، تعریف آلکس پی. اشمید^۱ دانشمند هلندی و متخصص در حوزه مطالعات تروریسم است. از نظر اشمیت «تروریسم شیوه اقدامات تکراری به منظور ایجاد دلهره و رعب و وحشت است که به دلایل سلیقه‌ورزی، جنایی یا سیاسی توسط گروه‌های مختلف به کار گرفته می‌شود» (اشمید، ۲۰۰۵، ص ۸).

ریچارد هنل^۲ در کتاب «تروریسم؛ شکل جدید جنگ» با در نظر گرفتن مشکلات و موانع موجود بر سر راه تعریف تروریسم، آن را به این شکل تعریف می‌کند: «ترور، یک ترس فلج‌کننده شدید یا بیم از آن است. تروریسم تلاش آگاهانه برای اعمال ترور از طریق یک عملکرد سمبلیک است که استفاده یا تهدید به استفاده از زور مهلک غیرطبیعی را به منظور نفوذ بر یک شخص یا گروه هدف در بردارد» (هنل، ۲۰۰۴، ص ۱۳۶).

شریف بسیونی^۳ قاضی و حقوقدان معروف مصری نیز تعریفی از تروریسم ارائه نموده که از تعاریف قابل توجه در این حوزه است. به اعتقاد وی تروریسم عبارت است از: «رفتار اجبارآفرین فردی یا جمعی همراه با اعمال استراتژی خشونت و ترور، که یک عنصر بین‌المللی را در برگیرد؛ یا علیه یک هدف تحت حمایت بین‌المللی باشد و منظور از ارتکاب آن نیز ایجاد نتیجه قدرت‌طلبانه باشد». توماس جی‌بدی^۴، استاد علوم سیاسی دانشگاه فلوریدا، در تعریف تروریسم

1. Alex P.Schmid

2. Richard Hahnel

3. M. Cherif Bassiouni

4. Thomas J. bedy

عنوان می‌دارد: «کاربرد مکرر خشونت با انگیزه سیاسی به همراه قصد ارعاب، به وسیله عاملان غیردولتی، که بر بیش از یک دولت اثر می‌گذارد» (جی بدی، ۲۰۰۸، ص ۱۵۷).

۳-۲. تأمین مالی

بند سوم از ماده ۲ «کنوانسیون تأمین مالی تروریسم»، تعریف موسعی از تأمین مالی ارائه کرده است. در این سند، هرگونه ارائه یا جمع‌آوری اموال با هدف ارتکاب اعمال تروریستی جرم تلقی می‌گردد. در بحث اموال نیز باید این‌گونه بیان کرد که این اموال ممکن است قابل دسترس یا غیر قابل دسترس باشد؛ مورد استفاده قرار گیرد، یا نگیرد؛ منقول باشد یا غیرمنقول؛ برخلاف قانون باشد یا به طور عمد و با علم به اینکه به طور کلی یا جزئی صرف اعمال تروریستی گردد، باشد. مطابق این تعریف، هرگونه کمک مالی به صورت منقول یا غیرمنقول، وجه نقد یا مال عینی و دینی، یا هر نوع اسناد یا ابزار الکترونیک یا دیجیتال از قبیل: اعتبارات بانکی، چک مسافرتی، چک‌های بانکی، سهام و حواله‌ها به گروه‌های تروریستی، تأمین مالی تروریسم محسوب می‌شود (جلالی، ۱۳۹۵).

بند سوم ماده (۲) «کنوانسیون» مقرر می‌دارد: «برای تحقق جرم مندرج در بند (۱)، ضروری نیست که وجوه مزبور جهت انجام جرم مذکور در ردیف‌های الف و ب بند (۱) بالا، در عمل مورد استفاده قرار گیرد». بند چهارم همان ماده نیز ادامه می‌دهد که: «شروع به ارتکاب عمل موضوع بند (۱) ماده (۲) نیز جرم محسوب می‌شود»؛ یعنی به محض ارائه یا مطالبه وجوه، به قصد انجام عمل تروریستی یا آگاهی از اینکه وجوه به منظور ارتکاب اعمال تروریستی مورد مصرف قرار خواهد گرفت، صرف نظر از اینکه ارائه وجوه، منجر به ارتکاب عمل تروریستی بشود یا خیر و نیز مطالبه وجه منجر به اخذ آن بشود یا خیر، جرم یادشده، محقق می‌گردد. این نتیجه‌گیری و استنتاج سخت‌گیرانه مطابق روح و حتی نص «کنوانسیون» است. علاوه بر این، معاونین جرم، سازمان‌دهندگان، آمرین و تشکیل‌دهندگان گروه برای ارتکاب اعمال فوق نیز طبق ردیف‌های «الف» تا «پ» بند چهارم ماده (۲) «کنوانسیون»، مجرم محسوب می‌شوند.

۳-۳. ضرورت و موانع مبارزه با تأمین مالی تروریسم

قطعنامه‌های شورای امنیت سازمان ملل، به ویژه قطعنامه شماره ۱۳۷۳ (۲۰۰۱) و سایر قطعنامه‌های پیشین آن سازمان، که مسدود کردن اموال تروریست‌ها را الزام‌آور دانسته و همچنین کنوانسیون بین‌المللی مبارزه با تأمین مالی تروریسم از جمله منابع اصلی الزامات بین‌المللی، جهت

مبارزه با تأمین مالی تروریسم بشمار می‌رود. افزون بر این، منابع توصیه‌های ویژه هشت‌گانه گروه اقدام مالی است که در ۳۰ اکتبر ۲۰۰۱ صادر گردید و همه کشورها را به اجرای آن‌ها دعوت نمود و از آن‌ها خواست تا انجام آن‌ها را به FATF گزارش نمایند. تطابق شایان توجهی در میان الزامات و استانداردهای مختلف وجود دارد. به‌عنوان نمونه، قطعنامه شماره ۱۳۷۳ و توصیه‌های ویژه هشت‌گانه از کشورها دعوت می‌کنند که عضو کنوانسیون شده و مقررات را نهادینه کنند. قطعنامه، کنوانسیون و توصیه‌های ویژه مورد اشاره، هر یک به صورت مشابه، با ابعاد و جنبه‌های مختلفی از مسدود و مصادره کردن اموال تروریست‌ها در تعامل هستند. کنوانسیون از کشورهای عضو، درخواست می‌نماید که پذیرش استانداردهایی که شامل توصیه‌های چهارگانه FATF در پول‌شویی است؛ را رسیدگی نمایند. صرف نظر از این‌ها و دیگر حوزه‌های تطابق، هر یک از این اسناد شامل مقرراتی است که در دیگر اسناد یافت نمی‌شود. برای مثال، توصیه‌های ویژه هشت‌گانه در برگریزنده شیوه‌های تبدیل سیستم‌های ارسال وجه، حواله بین بانکی و سازمان‌های غیرانتفاعی است. حال آن که قطعنامه شماره ۱۳۷۳ و کنوانسیون یاد شده این سه عنوان را پوشش نمی‌دهند.^۱

تأمین مالی تروریسم جرم بزرگی است که می‌تواند اقتصاد مملکت را تحت تأثیر خود قرار دهد و دارای آثار و تبعات فراوانی در سطح جامعه است (پائولوسن^۲، ۲۰۱۲، ص ۳۶). آثاری چون تضعیف بخش خصوصی، کاهش اعتماد به بازارهای مالی، کاهش درآمد دولت، تقویت منابع و شبکه مالی مجرمین و غیره. از این میان می‌توان یکی از مهم‌ترین آثار مخرب آن را بر بانک‌ها و مؤسسات مالی کشور دانست (رییس‌پور و مغفوری فرسنگی، ۱۳۹۶، ص ۳۹). به موجب بند اول ماده (۳) «کنوانسیون تأمین مالی تروریسم» تأمین مالی تروریسم چنین تعریف شده است «ارائه یا جمع آوری وجوه، به هر وسیله، به طور مستقیم یا غیرمستقیم، برخلاف قانون و به طور عمد، به قصد یا با علم به اینکه به‌طورکلی یا جزئی، صرف اجرای اعمال تروریستی گردد».

مبارزه با تأمین مالی تروریسم ضروری است؛ چون مبارزه با تروریسم ضروری است. مبارزه با تأمین مالی تروریسم از آن رو اهمیت دارد که در سرکوب هرچه بیشتر تروریسم موثر است؛ با این

1. Gottstein-Glenn. Gleason Paul (2003) "suppressing the financing of terrorism" international monetary fund, Legal Dept

2. Paulussen

حال به غیر از این موارد، اهمیت اصلی موضوع در عوامل دیگری نهفته است. نخستین اثر سوئی که تأمین مالی تروریسم می‌تواند برای یک کشور داشته باشد؛ این است که نظام مالی آن کشور را فاسد خواهد کرد. تصور کنید، کشوری به مقابله با تأمین مالی تروریسم به نحو جدی و مؤثر اقدام نماید. در این صورت آن کشور، به‌عنوان کشوری که دارای سازوکارهای قانونی لازم نیست، شناخته خواهد شد و به اصطلاح، فضای امنی^۱ برای فعالیت‌های مالی مجرمانه خواهد بود. در چنین حالتی اموال نامشروع برای پول‌شویی و اموالی که قصد رسیدن آن‌ها به تروریست‌ها وجود دارد، به سوی آن کشور سرازیر خواهند شد. چنین اموالی طبیعتاً در فعالیت‌های اقتصادی مولد به‌کار گرفته نخواهند شد، بلکه صرف عمده‌تأ در امور نامشروع و یا در بهترین حالت، جهت خرید و فروش کالاهای لوکس به‌کار گرفته خواهند شد و در نهایت در اقتصاد آن کشور، اثر توری بر جای خواهند گذاشت. اثر دیگری که شیوع پول‌شویی و تأمین مالی تروریسم در یک کشور بر جای می‌گذارد آن است که مبادلات مالی آن کشور با سایر کشورها را کاهش خواهد داد. در مواردی که این دو جرم به کرات در کشوری رخ دهند، سایر کشورها مبادلات و ارتباطات مالی خود را با آن کشور کاهش خواهند داد؛ چرا که استانداردهای بین‌المللی چنین امری را از کشورها مطالبه می‌نمایند. در این صورت جذب سرمایه خارجی برای امور عمرانی و تولیدی در آن کشورها کاهش خواهد یافت و مشکلات جدی برای فعالیت‌های تولیدی به وجود خواهد آمد. این امر در بانکداری به ریسک اعتباری مشهور است.^۲ در نتیجه ریسک‌های اعتباری، پتانسیل ریسک‌های عملیاتی^۳ نیز افزایش خواهد یافت. ریسک‌های عملیاتی از آنجا به وجود می‌آیند که بانک به علت خودداری بانک‌ها و مؤسسات مالی معتبر از معامله با وی، ناچار می‌شود با بانک‌ها و مؤسسات مالی غیر معتبر و با پرداخت هزینه‌های مضاعف فعالیت نماید.

۴. بررسی اسناد بین‌المللی مبارزه با تأمین مالی تروریسم و واضعان آن

۴-۱. اسناد بین‌المللی راجع به تأمین مالی تروریسم

اسناد بین‌المللی موجود در رابطه با تأمین مالی تروریسم را می‌توان در یک دیدگاه اجمالی به دو دسته تقسیم‌بندی کرد: اسناد الزام‌آور بین‌المللی، اسناد غیر الزام‌آور بین‌المللی. به عبارت

1. Safe haven

2. Reputation risk

3. Operational risk

دیگر، حقوق بین‌الملل راجع به مقوله تأمین مالی تروریسم در دو مبحث حقوق قوام‌یافته^۱ و حقوق قوام‌نیافته^۲ قابل بررسی است (هداوند، ۱۳۸۸، ص ۱۳۲). در حقوق قوام‌یافته می‌توان کنوانسیون‌های بین‌المللی و قطعنامه‌های شورای امنیت را مورد بررسی قرار داد که برای دولت‌ها الزام حقوقی ایجاد می‌نماید.

به نظر می‌رسد، اسناد بین‌المللی موقعیتی مشابه عرف بین‌المللی داشته باشند و یا در آینده نزدیک تبدیل به عرف بین‌المللی شوند. برخی از نویسندگان از اسناد دسته اول تحت عنوان «الزام‌های بین‌المللی»^۳ و از اسناد دسته دوم تحت عنوان «استانداردهای بین‌المللی»^۴ یاد کرده‌اند (طیبی‌فرد، ۱۳۸۴، ص ۲۶۲).

کنوانسیون بین‌المللی مبارزه با تأمین مالی تروریسم مصوب ۱۹۹۹، مهم‌ترین و جامع‌ترین سندی است که در مورد تأمین مالی تروریسم وجود دارد. شورای امنیت هم مجموعاً هشت قطعنامه که به تأمین مالی تروریسم مربوط می‌باشند، صادر کرده است:

قطعنامه ۱۲۶۷، مورخ ۱۵ اکتبر ۱۹۹۹ در مورد توقیف وجوه و سایر منابع مالی طالبان؛
قطعنامه ۱۳۳۳، مورخ ۱۹ دسامبر ۲۰۰۰ در مورد توقیف وجوه و سایر منابع مالی اسامه بن لادن و سازمان القاعده؛

قطعنامه ۱۳۶۳، مورخ ۳۰ جولای ۲۰۰۱ در مورد تأسیس مکانیزمی برای گزارش دادن اجرای اقدامات متخذه در جهت اجرای قطعنامه‌های ۱۲۶۷ و ۱۳۳۳؛

قطعنامه ۱۳۷۳، مورخ ۲۸ سپتامبر ۲۰۰۱ در مورد تهدیداتی که اعمال تروریستی بر صلح بین‌المللی وارد می‌کند و امر به تشکیل کمیته مبارزه با تروریسم؛

قطعنامه ۱۳۷۷ مورخ ۱۲ نوامبر ۲۰۰۱ که دولت‌ها را به اجرای کامل قطعنامه ۱۳۷۳ دعوت می‌کند؛

قطعنامه ۱۳۹۰، مورخ ۱۶ ژانویه ۲۰۰۲ که از دولت‌ها می‌خواهد که به طور مؤثری، اقدامات توقیفی قطعنامه‌های ۱۲۶۷ و ۱۳۳۳ را ادغام نمایند؛

-
1. Hard law
 2. Soft law
 3. International norms
 4. International standards

قطعنامه ۱۴۵۲، مورخ ۲۰ دسامبر ۲۰۰۲ که اجازه برخی استثنائات بر قطعنامه‌های ۱۲۶۷ و ۱۳۳۳ را صادر می‌کند تا برخی از هزینه‌های ضروری از جمله هزینه غذا، اجاره، خدمات حقوقی و هزینه‌های لازم برای حفظ معمول اموال و نیز هزینه‌های فوق‌العاده پس از تصویب کمیته ۱۲۶۷ را در برگیرد؛

قطعنامه ۱۴۵۵، مورخ ۱۷ ژانویه ۲۰۰۳ راجع به پیشبرد اقدامات متخذه در رابطه با توقیف اموال، بر اساس قطعنامه‌های ۱۲۶۷، ۱۳۳۳ و ۱۳۹۰.

در ادامه به نتایج قطعنامه ۱۳۷۳ می‌پردازیم؛ در مورد مبارزه با تأمین مالی تروریسم، این قطعنامه حاوی دو گونه الزام است:

۴-۱-۱. مبارزه با تأمین مالی تروریست‌ها^۱

در ردیف (د) بند (۱) قطعنامه، کلیه کشورها مکلف شده‌اند: «اتباع خود و هر شخص حقیقی یا حقوقی ساکن در سرزمین خود را از ارائه مستقیم یا غیرمستقیم هرگونه وجوه، دارایی‌های مالی یا منابع اقتصادی یا خدمات مرتبط، به نفع اشخاصی که مبادرت به اقدامات تروریستی یا شروع آن می‌نمایند یا وقوع آن را تسهیل یا مشارکت در انجام آن دارند، یا به نفع مؤسساتی که به شکل مستقیم یا غیرمستقیم متعلق به این اشخاص یا تحت کنترل آن‌ها هستند یا به نفع اشخاص حقیقی یا حقوقی که از طرف یا به دستور اشخاص فوق عمل می‌کنند، ممنوع سازند». به عبارت دیگر، به موجب این قسمت از بند (۱) قطعنامه، به طور تبعی، ارائه هرگونه وجوه یا خدمات مالی به اشخاصی که مرتکب اقدامات تروریستی شده‌اند، منع شده است. البته مشابه این تکلیف در متن کنوانسیون دیده نمی‌شود، زیرا موضوع حمایت مالی از تروریست‌ها و مؤسسات تروریستی در کنوانسیون مطرح نشده است.

غیر از دو تکلیف فوق، کشورها نسبت به مبارزه با تروریسم واجد تعهدات و تکالیف دیگری نیز هستند. به‌عنوان نمونه، تعهد به خودداری از حمایت تروریست‌ها، پیشگیری از ارتکاب اقدامات تروریستی، عدم ایجاد محیطی امن برای اشخاصی که مبادرت به تأمین مالی، طراحی، حمایت یا ارتکاب اعمال تروریستی می‌نمایند، محاکمه این اشخاص، قبول معاضدت قضایی در بالاترین حد ممکن، به منظور انجام تحقیقات و رسیدگی کیفری و جلوگیری از جابه‌جایی تروریست‌ها یا گروه‌های تروریستی از طریق اعمال کنترل‌های مرزی مؤثر و سایر کنترل‌های لازم.

همچنین کلیه کشورها مکلف شده‌اند تا به کنوانسیون‌های مرتبط با مبارزه علیه تروریسم ملحق شده و کنوانسیون‌های مزبور و قطعنامه‌های شماره (۱۹۹۹) ۱۲۶۹ و (۲۰۰۱) ۱۳۶۸ را اجرا نموده و مطمئن شوند افراد خواستار پناهندگی، از اشخاصی نباشند که مرتکب فعالیت‌های تروریستی شده‌اند.

با توجه به شیوه نگارش ردیف (پ) بند (۱) قطعنامه که طی آن نام شخص یا مؤسسه تروریستی خاصی ذکر نشده و فهرستی نیز ضمیمه قطعنامه نشده است، این نظر در کمیته مقابله با تروریسم مطرح شده که هر شخص یا مؤسسه‌ای که مظنون به تروریسم است، اعم از اینکه نام آن در فهرست تهیه شده توسط شورای امنیت قید شده باشد یا خیر، یا اینکه کشورها، آن را به‌عنوان تروریست معین کرده باشند یا خیر، می‌تواند مشمول ردیف (پ) بند (۱) قطعنامه گردد. به هر جهت، بنا به دلایل مختلف، اسناد و مراجعه به فهرست تروریست‌ها که شورای امنیت آن‌ها را به موجب رویه‌های مورد قبول بین‌المللی تهیه می‌کند، از شدت و افراط این اظهارنظرها می‌کاهد. (گاتسینگ^۱، ۲۰۰۳).

۴-۲. واضعان استانداردهای بین‌المللی در مورد مبارزه با تأمین مالی تروریسم

در این قسمت به بررسی قوانین سازمان ملل متحد، گروه اقدام مالی و گروه آگمونت می‌پردازیم:

۴-۲-۱. سازمان ملل متحد

پس از شکل‌گیری سازمان ملل متحد، اقداماتی برای مقابله با تروریسم صورت گرفته است. اقدامات این سازمان در مقابله با تروریسم بین‌المللی مهم‌ترین همکاری سازمانی در سرکوب تروریسم بوده و نشان‌دهنده آگاهی بین‌المللی از اهمیت مبارزه با تروریسم از طریق همکاری و انجام اقدامات مشترک است. کنوانسیون‌های بین‌المللی ضد تروریسم مصوب سازمان ملل، به‌عنوان یکی از منابع حقوق بین‌الملل در مورد برخی اعمال تروریستی خاص، ممنوعیت‌هایی را ایجاد کرده‌اند، این معاهدات، اصولی را مورد پذیرش قرار داده‌اند که جامعه بین‌المللی درصدد حفظ و حراست از آن‌ها است (بقایی هامانه، ۱۳۸۵، ص ۶۰). سازمان ملل متحد از طریق مجمع عمومی و نیز کمیسیون حقوق بین‌الملل، اقدام به تدوین حقوق بین‌الملل عرفی می‌نماید و از این طریق، قواعد عام و کلی در زمینه‌های مختلف به وجود می‌آورد. این قواعد در برخی موارد

موقعیت حقوق بین الملل عرفی را پیدا می نمایند و برای تمامی دولت ها الزام آور می شود. در این راستا سازمان ملل متحد، کنوانسیون جامعی را در مورد مبارزه با تأمین مالی تروریسم تصویب کرده است (قربان نیا، ۱۳۸۳، ص ۱۴۲).

۴-۲-۲. گروه اقدام مالی

گروه اقدام مالی یک نهاد بین المللی است که هدف آن توسعه و پیشبرد سیاست های مبارزه با پدیده پول شویی در سطح ملی و بین المللی است. این نهاد در سال ۱۹۸۹ و در پاسخ به نگرانی های فزاینده در خصوص پدیده پول شویی و در قالب گروه مطالعاتی اقدام مالی، در نشست گروه ۷ که در پاریس برگزار گردید؛ تأسیس شد. سران گروه ۷ و رئیس کمیسیون اروپا و هشت کشور دیگر با اذعان به تهدیداتی که پدیده پول شویی بر سیستم بانکی و نهادهای مالی تحمیل می نمود؛ این نهاد را تأسیس نمودند.^۱ در حال حاضر، گروه اقدام مالی، دارای ۳۱ عضو است (آقایی، ۱۳۸۱). اعضای گروه اقدام مالی در حال حاضر عبارتند از: آرژانتین، استرالیا، اتریش، بلژیک، برزیل، کانادا، دانمارک، فنلاند، فرانسه، آلمان، یونان، هنگ کنگ، چین، ایسلند، ایرلند، ایتالیا، ژاپن، لوکزامبورگ، مکزیک، پادشاهی هلند، نیوزیلند، نورژ، پرتغال، روسیه، سنگاپور، آفریقای جنوبی، اسپانیا، سوئد، سوئیس، ترکیه، بریتانیا و آمریکا. علاوه بر این، دو سازمان منطقه ای نیز در گروه اقدام مالی عضو هستند. این دو سازمان عبارتند از: کمیسیون اروپایی^۲ و شورای همکاری های خلیج.^۳ تعدادی سازمان بین المللی نیز وجود دارند که در گروه، دارای موقعیت ناظر هستند.

این سازمان ها خود به دو دسته تقسیم می شوند: دسته اول عبارتند از سازمان های منطقه ای مشابه با گروه اقدام مالی^۴. این سازمان ها کارکردهایی همچون کاربردهای گروه اقدام مالی دارند؛ اما در سطح منطقه ای فعالیت می نمایند. مهم ترین این سازمان ها عبارتند از: گروه آسیا پاسیفیک در مورد پول شویی^۵، گروه اقدام مالی کارائیب^۶، کمیته شورای اروپا در مورد پول شویی^۷، گروه

۱. اعضای گروه ۷ عبارتند از: کانادا، فرانسه، آلمان، ایتالیا، ژاپن، انگلستان و آمریکا

2. European convention

3. Gulf cooperation council

4. FATF style regional bodies or (FSRBs)

5. Asia pacific group on money laundering

6. Caribbean financial action task force

7. Council of europe MONEYVAL committee

آفریقای شرقی و جنوبی در مورد پول‌شویی^۱ و گروه اقدام مالی در خصوص پول‌شویی در آفریقای جنوبی.^۲

دسته دوم عبارتند از سازمان‌هایی که کارکرد آن‌ها به مبارزه با پول‌شویی و تأمین مالی تروریسم خلاصه نمی‌شود، اما با توجه به نوع کارکرد و وظایفی که دارند، مقابله با پول‌شویی و تأمین مالی تروریسم به آن‌ها هم ارتباط پیدا می‌کند و از این جهت دارای ارتباط گسترده‌ای با گروه اقدام مالی بوده و از موقعیت ناظر در آن برخوردارند.

برخی از مهم‌ترین این سازمان‌ها عبارتند از: بانک توسعه آفریقا^۳، بانک توسعه آسیا^۴، دبیرخانه کشورهای مشترک‌المنافع^۵، بانک اروپایی ترمیم و توسعه^۶، انجمن بین‌المللی ناظران بیمه^۷، صندوق بین‌المللی پول^۸، پلیس بین‌الملل^۹، سازمان بین‌المللی کمیسیون‌های اوراق بهادار^{۱۰}، سازمان همکاری و توسعه اقتصادی.^{۱۱}

۴-۲-۳. گروه اگمونت

گروه اگمونت که سازمان بین‌المللی متشکل از واحدهای اطلاعات مالی است؛ واحد اطلاعات مالی را به شرح زیر تعریف می‌نماید: «یک نهاد ملی مرکزی که مسئول دریافت و تجزیه و تحلیل اطلاعات و در اختیار مقامات مربوطه قرار دادن آن‌ها و عندالزوم افشای اطلاعات مالی است. این اطلاعات می‌توانند شامل موارد زیر باشند:

اطلاعات مربوط به عواید حاصل از جرم و تأمین مالی تروریسم

«اطلاعاتی که قوانین و مقررات داخلی برای مقابله با پول‌شویی و تأمین مالی تروریسم آن‌ها را ضروری می‌دانند».

1. Eastern and southern africa anti money laundering group
2. Financial action task force on money laundering in south africa
3. African development bank
4. Asian development bank
5. The commonwealth secretariat
6. European bank of reconstruction and development
7. International association of insurance supervisors
8. International monetary fund
9. Interpol
10. International organization of securities commissions
11. Organization of economic cooperation and development

توجه جدی سازمان‌های بین‌المللی همچون صندوق بین‌المللی پول و بانک جهانی به گروه آگمونت است. سازمان‌های مذکور در ارزیابی کفایت سیستم‌های مقابله با پول‌شویی و تأمین مالی تروریسم در کشورهای مختلف، برای عضویت در گروه آگمونت ارزش قابل‌توجهی قائل هستند و از کشورها موکداً می‌خواهند که در این گروه عضو شده و با آن همکاری نمایند.

۳-۴. کنوانسیون بین‌المللی مبارزه با تأمین مالی تروریسم^۱

کنوانسیون بین‌المللی مبارزه با تأمین مالی تروریسم، نتیجه پیشنهاد فرانسه است که مورد حمایت جدی گروه ۸ قرار گرفت. در می ۱۹۹۸، وزرای امور خارجه گروه ۸، پیشگیری از تأمین مالی تروریسم را یکی از اولویت‌ها برای اقدامات بعدی قلمداد کردند. در پاییز ۱۹۹۸، فرانسه مذاکراتی را در باب کنوانسیون آغاز کرد و متن کنوانسیون را به سازمان ملل پیشنهاد داد. در دسامبر ۱۹۹۸، مجمع عمومی تصمیم گرفت که کنوانسیون باید توسط کمیته اختصاصی تأسیس شده توسط قطعنامه ۵۱/۲۰ مجمع عمومی تهیه شود. متن کنوانسیون در ۹ دسامبر ۱۹۹۹، توسط مجمع عمومی ملل متحد تصویب شد و در ۱۰ ژانویه ۲۰۰۰ برای امضاء دولت‌ها مفتوح گردید و تا ۳۱ دسامبر ۲۰۰۱ برای امضای دولت‌ها مفتوح بود. بر اساس ماده ۲۵ کنوانسیون، لازم‌الاجرا شدن این کنوانسیون، منوط به گذشت ۳۰ روز از تاریخ تسلیم بیست و دومین سند تصویب آن است. بنابراین، از تاریخ ۱۰ آوریل ۲۰۰۲، این کنوانسیون، لازم‌الاجرا شده است. انتظار می‌رود با توجه به اقدامات گسترده بانک جهانی و صندوق بین‌المللی پول در جهت اجرایی کردن اکثر مواد این کنوانسیون، در آینده نزدیک، تعداد زیادی از کشورها به این کنوانسیون ملحق گردند. مهم‌ترین مطالب مندرج در کنوانسیون را می‌توان به سه دسته عمده تقسیم کرد:^۲

- ۱) تعهد دولت‌ها برای ایجاد جرم تأمین مالی تروریسم در قوانین داخلی خود (جرم‌انگاری)؛
- ۲) تعهد دولت‌ها در مورد معاضدت و همکاری در خصوص موضوعات تحت شمول کنوانسیون؛
- ۳) وضع تعهدات خاص در مورد الزام مؤسسات مالی به بازرسی و گزارش اسناد مربوط به تأمین مالی تروریسم.

1. International Convention for the Suppression of the Financing of Terrorism, adopted by the General Assembly of the United Nations on 9 December 1999.
 2. Suppressing the financing of terrorism: a handbook for legislative drafting-[Washington, D.C.]: International Monetary Fund, Legal Dept., 2003, p.5.

۵. یافته‌های پژوهش

۵-۱. نقش ایران در مقابله با تروریسم

جمهوری اسلامی ایران یکی از کشورهایی است که پدیده تروریسم با امنیت ملی آن پیوند خورده و به شکل دوگانه‌ای از تروریسم آسیب دیده است. ایران از سویی جزء اصلی‌ترین قربانیان تروریسم در تاریخ استقلال خود به‌شمار می‌رود و از سویی دیگر در مواجهه با اتهام حمایت از تروریسم، بهای استقلال خود را می‌پردازد. در چنین شرایطی، بدیهی است که دولت ایران، بیش از هر دولتی از مبارزه و مقابله با تروریسم، به معنی عام کلمه، سود می‌برد و در راستای اهداف و سیاست‌های بشردوستانه خود در پرتو آموزه‌های اسلامی و انسانی، در رابطه با تروریسم و سازوکارهای مقابله با آن، درصدی تعبیه سازوکارهای داخلی و همراهی با سازوکارهای بین‌المللی مقابله با تروریسم است.

ابزار مالی بین‌المللی، از جمله دستگاه‌های خودپرداز، همواره عامل مهمی در انتقال پول‌های نامشروع و رشد پدیده پول‌شویی بوده است. در واقع رسیدن پول‌های نامشروع به دست تروریست‌ها در قالب پول‌شویی یا به نوعی مشروعیت‌یابی ظاهری، از این جهت در تروریسم مؤثر است که تسهیل‌کننده تروریسم است و از طریق پول‌شویی وجوهات مورد استفاده تروریست‌ها و حامیان آن‌ها ناشناس می‌ماند و دریافت این چنین امکانات بدون ردیابی، موجب تقویت تروریسم است. مدت‌ها، پول‌شویی بیشتر در رابطه با عواید ناشی از قاچاق مواد مخدر بود؛ ولی به تدریج در مورد سایر جرائم از جمله تروریسم هم متداول شد. تروریست‌ها با استفاده از خدمات و تسهیلات بانک‌ها و مؤسسات مالی عواید حاصله از اعمال مجرمانه را تطهیر می‌نمایند. یکی از مواردی که مورد استفاده تروریست‌ها واقع می‌شود، عدم همکاری بانک‌ها و مؤسسات مالی به دلیل قاعده حفظ اسرار بانکی است، با توجه به این مسئله که التزام بانک‌ها به رعایت حفظ اسرار مشتریان که همواره یکی از مهم‌ترین ابزارهای جذب مشتری به‌شمار می‌رود، این امر باعث شده که استفاده از پول‌شویی به راحتی صورت گیرد.

پس در حال حاضر، مقابله با تروریسم یکی از مهم‌ترین تهدیدهای فراروی صلح جهانی است. تروریسم به خودی خود تعیین‌کننده نظام کنش و واکنش نیست. مقابله با تروریسم باید از نظامی منطقی تبعیت کند؛ نظامی که در مقابل همه پدیدارهای ضد صلح تعریف شده و در ارزش‌های فطری، الهی و انسانی نهفته است. در اینجا است که کاستی‌های نظام بین‌المللی آشکار می‌شود. نظام بین‌المللی، فاقد یک استراتژی روشن و جامع در مقابل تهدید و نقض صلح است.

از این رو، سازوکارها و تدابیر ضد تروریستی مقرر در اسناد بین‌المللی موجود، گاه جهت و مجریایی را در پیش گرفته‌اند که الزاماً با تدابیر دیگری که در خصوص سایر مقوله‌های صلح جهانی ایجاد شده‌اند، سازگاری ندارند؛ بلکه تناقض و ناسازگاری‌های آن‌ها در عمل، به وضوح نمایان می‌شود. نمونه آن، نقش تروریسم و ضد تروریسم در نقض حقوق بشر و حقوق اساسی ملت‌ها است. دنیا با ابتکار غرب از زمان تأسیس ملل متحد در سال ۱۹۴۵، مقوله حمایت از حقوق بشر را پیاده‌سازی نمود و رفته‌رفته بر شدت حمایت‌های مورد نظر افزود تا جایی که ملت‌های شرقی این افراط غرب را مورد انتقاد قرار دادند. اما از یازده سپتامبر ۲۰۰۱ به بعد، تدابیری در دستور کار مقابله با تروریسم قرار گرفت که در درجه اول، این نهادها و اصول حمایت از حقوق بشر را مورد نقض جدی قرار داد.

در ایران نیز دبیرخانه اجرایی و واحد اطلاعات مالی شورای عالی مبارزه با پول‌شویی در ۱۸ بهمن ۱۳۸۸ (هفتم فوریه ۲۰۱۰) با حضور نمایندگان دفتر همکاری‌های اقتصادی سازمان ملل، سفیران و نمایندگی‌های خارجی مقیم، گشایش یافت و در پی آموزش کارکنان و توزیع فرم‌هایی بین نهادهای اقتصادی - که می‌توانند در امر مبارزه با پول‌شویی و تأمین مالی تروریسم همکاری کنند - گزارش‌های دریافتی پیرامون موارد احتمالی پول‌شویی بررسی و در مورد آن‌ها اقدامات لازم صورت گرفته است.

بانک مرکزی جمهوری اسلامی ایران با استفاده از اختیارات حاصل از قانون پولی و بانکی کشور (مصوب ۱۳۵۱) و با عنایت به تحولات ایجاد شده در نظام بانکی بین‌الملل، در سال ۱۳۸۱، مقررات مبارزه با پول‌شویی در بانک‌ها را تهیه و پس از طی مراحل تصویب، برای اجرا، به بانک‌های کشور ابلاغ نمود. به دنبال آن، در سال ۱۳۸۴ با تأکید بر جزئیات لازم برای مبارزه با پول‌شویی در بانک‌ها، دستورالعمل مبارزه با پول‌شویی در بانک‌ها و مؤسسات اعتباری نیز تدوین و پس از تصویب شورای پول و اعتبار، برای اجرا، به بانک‌های کشور ابلاغ گردید. بررسی دستورالعمل صادره نشان می‌دهد که اصول اساسی به‌کار رفته در مقررات و دستورالعمل مزبور در تطابق با استانداردهای بین‌المللی مبارزه با پول‌شویی است و مقررات مربوطه، عناصر حیاتی برای مبارزه با پول‌شویی در بانک‌ها و نظام بانکی را دارد.

با عنایت به اهمیت ویژه مبارزه با تروریسم جهت ایجاد امنیت، ثبات و استقلال سیاسی در کشورهای عضو سازمان کنفرانس اسلامی، جمهوری اسلامی ایران در سال ۱۳۸۷ به کنوانسیون سازمان کنفرانس اسلامی جهت مبارزه با تروریسم بین‌المللی ملحق گردید. مبانی همکاری اسلامی جهت مبارزه با تروریسم در این کنوانسیون به شرح زیر است:

۱. کشورهای متعاهد متعهد می‌شوند؛ به هیچ نحوی در سازماندهی، تأمین مالی، ارتکاب، تحریک یا حمایت اقدامات تروریستی اعم از مستقیم یا غیر مستقیم اقدام، شروع یا مشارکت نکنند؛

۲. کشورهای متعاهد بنا به تعهدشان مبنی بر جلوگیری و مبارزه با جرائم تروریستی، طبق مفاد این کنوانسیون و قوانین و مقررات داخلی مربوط به خود، اقدامات زیر را انجام خواهند داد:

- جلوگیری از استفاده از قلمرو خود جهت استفاده از آن برای طراحی، سازماندهی و اجراء جرائم تروریستی یا شروع یا مشارکت در این جرائم به هر نحو؛ از جمله ممانعت از نفوذ عوامل تروریست، پناهندگی یا اقامت در آن به صورت فردی یا گروهی یا پذیرفتن، پناه دادن، آموزش، مسلح کردن، تأمین مالی یا ارائه هرگونه تسهیلات به آن‌ها؛

- همکاری و هماهنگی با سایر کشورهای متعاهد به ویژه کشورهای همسایه که با جرائم تروریستی مشابه یا مشترکی روبرو هستند؛

- تقویت فعالیت‌های اطلاعاتی امنیتی و هماهنگ کردن آن‌ها با فعالیت‌های اطلاعاتی هر کشور متعاهد، طبق سیاست‌های اطلاعاتی مربوط به آن‌ها، به منظور کشف اهداف گروه‌ها و سازمان‌های تروریستی و خنثی نمودن طرح‌های آنان و روشن کردن میزان خطرناک بودن آن‌ها برای امنیت و ثبات؛

- ارائه مساعدت ضروری به قربانیان تروریسم؛

- ایجاد همکاری مؤثر بین نهادهای ذی‌ربط در کشورهای متعاهد و شهروندان، جهت مبارزه با تروریسم. از جمله ارائه تضمین‌های کافی و محرک‌های مناسب به منظور تشویق اطلاع دادن اقدامات تروریستی و ارائه اطلاعات برای کمک به افشاء آن‌ها و همکاری در دستگیری مرتکبان.

بر طبق ماده ۴ کنوانسیون؛ کشورهای متعاهد جهت جلوگیری و مبارزه با جرائم تروریستی طبق قوانین و مقررات مربوط به هر کشور در موارد زیر با یکدیگر همکاری خواهند کرد: الف) تبادل اطلاعات، ب) تحقیقات، ج) مبادله نظریات کارشناسی، د) آموزش و اطلاعات.

قانون مجازات اسلامی و قانون مبارزه با پول‌شویی^۱ (مصوب ۱۳۸۶) از جمله مستندات قانونی در ایران در زمینه تأمین منابع مالی تروریسم هستند.

همچنین جرم پول‌شویی امروزه در سطح بین‌المللی به طور گسترده مورد توجه قرار گرفته و در اسناد و کنوانسیون‌های بین‌المللی و منطقه‌ای متعددی جرم‌انگاری شده است. پول‌شویی عبارت است از: «انجام هرگونه عملیاتی به منظور قانونی جلوه‌دادن درآمدهای غیر قانونی» (حیدری،

۱۳۸۳، ص ۱۳۵). تخریب و تضعیف بازار مالی از آثار مهم اقتصادی پول‌شویی به‌شمار می‌رود. بدین معنا که پول‌شویی سبب بی‌ثباتی در بازار مالی می‌شود. عملیات پول‌شویی منابع زیادی از پول وارد بازار مالی می‌کند که قابل کنترل نیست. این حرکات‌های غیرقابل کنترل توسط پول‌شویان کارایی بازار مالی را کاهش داده و مشکلاتی را در زمینه نقدینگی و امور اجرایی به بار می‌آورد و با ایجاد عدم ثبات در بازار مالی، اعتماد صاحبان منابع مالی ارز این بازار از بین می‌رود و در نتیجه سرمایه‌گذاری مالی و جذب منابع مالی در بازار مالی تضعیف می‌شود.

در بندهای ماده (۱۹) این قانون به موارد ذیل اشاره شده است: به‌عنوان مثال: بند (و) تأمین اطلاعات تکمیلی مورد نیاز واحد اطلاعات مالی و سایر مراجع که در امر مبارزه با تروریسم ذی‌صلاح می‌باشند. بند (ز) صدور بخشنامه‌های لازم در خصوص اجرای قانون و مقررات مربوط به مبارزه با پول‌شویی پس از موافقت دبیرخانه. بند (ح) بازرسی و نظارت از واحدهای تحت امر به منظور اطمینان از اجرای کامل قوانین و مقررات. بند (ط) تهیه آمارهای مربوط به اقدامات دستگاه مربوط در مبارزه با پول‌شویی و نتایج آن. بند (ی) ارسال پرونده اشخاص مذکور در تبصره (۳) ماده (۴) قانون به مراجع ذی‌ربط با هماهنگی واحد اطلاعات مالی. بند (ک) نگهداری سوابق و گزارش‌های مکاتبات مربوط به دستگاه متبوع در خصوص موارد مربوط به پول‌شویی و تأمین مالی تروریسم، اشاره شده است. در ماده ۲۰ این قانون نیز آمده است، دستگاه‌های مسئول نظارت بر اشخاص مشمول (از قبیل بانک مرکزی جمهوری اسلامی ایران، بیمه مرکزی جمهوری اسلامی ایران، سازمان بورس و اوراق بهادار، سازمان بازرسی کل کشور، سازمان ثبت اسناد و املاک کشور، اتحادیه‌های صنفی و سازمان اوقاف و امور خیریه) موظفند در بازرسی‌های معمول خود رعایت مقررات مبارزه با پول‌شویی و تأمین مالی تروریسم را مدنظر قرار داده و نسبت به رعایت و یا عدم رعایت آن اعلام نظر نمایند.

زمانی که برجام به امضاء رسید و سد تحریم‌ها در ارتباط با جهان از میان برداشته شد، فعالان اقتصادی در انتظار ایجاد ارتباطات بین‌المللی بانکی برای نقل و انتقال پول بودند تا هزینه‌های گردش مالی کاهش یابد و ایرانیان نیز به مانند سایر تاجران بین‌المللی از خدمات پولی بین‌المللی با هزینه معقول، بهره ببرند. اما بانک‌های بزرگ دنیا حاضر نشدند همکاری با بانک‌های ایرانی را از سر بگیرند. این بار موضوع به تحریم‌های سیاسی بازمی‌گشت، بلکه موضوع با عقب‌ماندگی سیستم بانکی ایران از استانداردهای روز بانکداری، مرتبط بود. حضور ایران در منطقه‌ای که سایه تروریسم بر آن گسترده شده است، حساسیت‌ها را در زمینه پول‌شویی و تأمین مالی تروریسم

افزایش داده است؛ از این رو، اجرای قوانین مبارزه با پول‌شویی و تأمین مالی تروریسم به‌عنوان یکی از استانداردهای لازم برای حضور در فضای بین‌المللی معرفی شده است.

۶. نتیجه‌گیری

حضور ایران در منطقه‌ای که سایه تروریسم بر آن گسترده شده است، حساسیت‌ها را در زمینه پول‌شویی و تأمین مالی تروریسم افزایش داده است؛ از این رو اجرای قوانین مبارزه با پول‌شویی و تأمین مالی تروریسم به‌عنوان یکی از استانداردهای لازم برای حضور در فضای بین‌المللی معرفی شده است. جمهوری اسلامی ایران علاوه بر عضویت در توافقنامه‌های بین‌المللی ضدتروریسم، کنوانسیون بین‌المللی مورخ ۲۰ نوامبر ۲۰۰۶ در زمینه مقابله با گروه‌انگیزی رانیز مورد پذیرش قرار داده است.

جمهوری اسلامی ایران، موافقتنامه‌هایی را در زمینه کمک‌های دو جانبه و استرداد و یا انتقال محکومان، با کشورهای ذیل منعقد کرده است: افغانستان (استرداد مجرمان، ۱۹۲۸)، ترکیه (استرداد مجرمان و همکاری‌های قضایی و کیفری، ۱۹۷۳)، پاکستان (استرداد مجرمان، ۱۹۶۰)، فرانسه (استرداد مجرمان، ۱۹۶۳)، آذربایجان (توافقاتی در زمینه کمک‌های قضایی در موضوعات کیفری، استرداد مجرمان و انتقال محکومان به حبس، ۱۹۹۸)، فدراسیون روسیه (کمک‌های قضایی، استرداد مجرمان، ۱۹۹۹)، جمهوری عربی سوریه (کمک‌های قضایی، استرداد مجرمان و انتقال محکومین به حبس، ۲۰۰۲)، ازبکستان (استرداد مجرمان، ۲۰۰۲)، الجزایر (کمک‌های قضایی در زمینه موضوعات کیفری مربوط به سال ۲۰۰۴، استرداد مجرمان، ۲۰۰۵). همه توافقات فوق‌الذکر، به تصویب مجلس رسیده است؛ بنابراین، طبق ماده ۹ از حقوق مدنی ایران، از قدرت قانونی برخوردار است. ایران همچنین موافقتنامه‌های مشابهی را با قزاقستان (۱۹۹۹)، قرقیزستان (۲۰۰۲ و ۲۰۰۳)، ترکمنستان (۲۰۰۲)، اوکراین (۲۰۰۴) و آفریقای جنوبی (۲۰۰۴) به امضاء رسانده است. علاوه بر این، طی سه سال اخیر، پیش‌نویس توافقاتی در زمینه همکاری‌های دوجانبه با کشورهای همچون هند، یونان، تونس و ارمنستان نهایی شده و به طور رسمی آماده امضاء است. ایران همچنین پیشنهادهای را جهت انعقاد موافقتنامه‌های مربوط به همکاری‌های دوجانبه قانونی و نیز استرداد مجرمان با بیش از ۲۰ کشور، ارائه کرده و پیشنهادهای را نیز در این باره دریافت نموده است.

جمهوری اسلامی ایران، اقدامات مهمی را نیز در زمینه مقابله با قاچاق سلاح به کشور از کشورهای همسایه انجام داده است. قاچاق اسلحه به‌ویژه پس از توقف جنگ تحمیلی رژیم قبلی عراق علیه ایران، یکی از مشکلات این کشور در دوره پس از انقلاب اسلامی بوده است.

جمهوری اسلامی ایران قبل از انقلاب اسلامی به ۴ کنوانسیون و پرتکل بین‌المللی علیه تروریسم پیوسته است. از این میان سه مورد مربوط به اقدامات تروریستی علیه امنیت هوایمایی است، که در دهه ۷۰ میلادی تدوین شده است.

ایران علاوه بر کنوانسیون‌های فوق، به کنوانسیون بین‌المللی علیه گروگانگیری مصوب ۱۷ دسامبر ۱۹۷۹ میلادی که در نیویورک به امضاء دولت‌های عضو رسید، ملحق شده است. از میان کنوانسیون‌های ضد تروریسم که تاکنون صادر شده است، ایران به کنوانسیون بین‌المللی منع حمایت مالی از تروریسم، سرکوب بمب‌گذاری‌های تروریستی و همچنین کنوانسیون بین‌المللی مقابله با تروریسم هسته‌ای پیوسته است. به نظر می‌رسد یکی از نگرانی‌های جمهوری اسلامی ایران در پیوستن به کنوانسیون‌های مذکور، محدودیت‌های احتمالی در امر حمایت از جنبش‌های آزادی‌بخش است.

ایران علاوه بر کنوانسیون بین‌المللی به کنوانسیون منطقه‌ای سازمان کنفرانس اسلامی که در زمینه مبارزه با تروریسم (۱ ژوئیه ۱۹۹۹- اوگاندا) فعالیت می‌کند نیز ملحق شده است. همچنین با امضای موافقتنامه همکاری امنیتی بین دولت جمهوری اسلامی ایران و دولت جمهوری ایتالیا، طرفین به منظور تضمین امنیت و مقابله با جرائم سازمان‌یافته فراملی در تمامی اشکال آن متعهد می‌شوند. آنان با هدف پیشگیری، انجام تحقیقات و مبارزه با اقدامات تبهکارانه و بسیاری از موافقتنامه‌های دیگر، تاکنون گام‌های نسبتاً موثری در جهت مبارزه با تروریسم برداشته‌اند.

ایران در راستای حقوق بین‌الملل در زمینه بانکی، عملیاتی جهت مبارزه با تأمین مالی تروریسم انجام داده است که تیتروار عبارتند از: ایجاد سامانه‌های یکپارچه بانکی، نظارت‌های بانکی و مالی، محدودیت سقف حساب‌های بانکی، مسدود کردن حساب‌های مشکوک و غیر بانکی پیشگیری از پول‌شویی، اجرای کیفرهای مالی و تحریم کشورهای حامی تروریسم.

با توجه به نقش منابع مالی در وقوع تروریسم، تمرکز روش‌های پیشگیری بر این منابع می‌تواند نقش قابل‌توجهی را در امر مقابله با تروریسم ایفا کند. تروریسم در جهت ارتکاب رفتارهای مجرمانه نیاز به منابع مالی دارد. لذا، می‌توان با تمرکز بر این رکن اساسی، مقابله کارآمدی با اقدامات تروریستی داشته، با شناسایی جریان‌های منابع مالی تروریست‌ها و مسدود کردن آن، از حجم منابع در دسترس آنان کاست و متعاقب آن، موجب کاهش وقوع تروریسم گردید.

منابع

- آقایی، سید داود (۱۳۸۱). *سازمان‌های بین‌المللی*. تهران: انتشارات نسل نیکان.
- ایمانی، همت؛ دیلمقانی، فرشید؛ روشنی، حدیث (۱۳۹۷). رهیافت چندجانبه‌گرایی؛ رویکردی کارآمد برای مبارزه با تروریسم در جهان اسلام (با تأکید بر همکاری ایران، ترکیه، مصر و عربستان). *مطالعات سیاسی جهان اسلام*، ۲۷(۲).
- باقری‌اقدم، علی (۱۳۹۰). *بررسی تعهدات بین‌المللی ایران در قبال معاهدات ۱۳ گانه ضد تروریسم*. پایان‌نامه کارشناسی ارشد، رشته حقوق بین‌الملل. دانشگاه پیام نور تهران.
- بصری، محمدعلی؛ آقامحمدی، زهرا (۱۳۹۶). آینده‌پژوهی خاورمیانه طی سه دهه آتی؛ تحلیل روندهای مقابله با تروریسم در سطح بین‌الملل. *تحقیقات سیاسی بین‌المللی*، ۹(۳۱).
- بقایی‌هامانه، اسماعیل (۱۳۸۵). *تروریسم بین‌الملل و شورای امنیت سازمان ملل*. راهبرد، شماره ۲۸.
- توسلی نائینی، منوچهر؛ محسن‌پور، سمیرا (۱۳۹۳). بررسی سیر تحول توسل به زور علیه تروریسم بین‌المللی از دیدگاه حقوق بین‌الملل و رویه قضایی بین‌المللی. *مطالعات حقوقی*، ۶(۳).
- جلالی، امیر (۱۳۹۵). *مسئولیت بین‌المللی دولت‌ها ناشی از تأمین مالی تروریسم*. تهران: انتشارات خرسندی.
- جی بدی، توماس (۲۰۰۸). *نگرش عملی بر تعریف تروریسم*. ترجمه سیدرضا میرطاهر. *مطالعات راهبردی*، شماره ۵-۶.
- حیدرقلی‌زاده، جعفر (۱۳۹۲). *تحول مفهوم تروریسم در حقوق بین‌الملل*. پایان‌نامه کارشناسی ارشد، رشته حقوق بین‌الملل. دانشگاه آزاد اسلامی واحد مراغه.
- حیدری، علی مراد (۱۳۸۳). *جرم‌انگاری پول‌شویی*. حقوق اسلامی، ۱(۱).
- رییس‌پور، مجتبی؛ مغفوری فرسنگی، بتول (۱۳۹۶). *تأثیر تصویب قانون مبارزه با تأمین مالی تروریسم بر تلافی اصل حفظ داده‌ها و اصل شفافیت در حقوق بانکی ایران*. در: *چکیده مقالات همایش بین‌المللی ابعاد حقوقی - جرم‌شناختی تروریسم*. تهران: انتشارات دانشگاه علامه طباطبایی.
- طیبی‌فرد، امیرحسین (۱۳۸۴). *مبارزه با تأمین مالی تروریسم در اسناد بین‌المللی*. حقوقی، شماره ۳۲.
- عبدالله‌خانی، علی (۱۳۸۶). *تروریسم‌شناسی*. تهران: موسسه فرهنگی مطالعات و تحقیقات بین‌الملل ابرار معاصر.
- عظیمی، ابوالفضل (۱۳۹۶). *جایگاه و نقش حقوق سازمان‌های بین‌المللی در مقابله با تروریسم*. پایان‌نامه کارشناسی ارشد. دانشگاه آزاد اسلامی واحد تهران.
- قربان‌نیا، ناصر (۱۳۸۳). *مواجهه با تروریسم رویکرد نظامی، سیاسی و یا حقوقی*. نامه مفید، شماره ۴۴.
- مطر عسکر، ریاض (۱۳۹۷). *کمک‌های مالی به تروریسم: تحقیق مقایسه‌ای مابین قانون عراقی و کنوانسیون‌های بین‌المللی*. پایان‌نامه کارشناسی ارشد، رشته حقوق جزا و جرم‌شناسی. جامعه المصطفی‌العالمیه، موسسه آموزش عالی علوم و معارف.
- مقصودی، مجتبی؛ حیدری، شقایق (۱۳۸۸). *دگرگونی مفهوم تروریسم؛ بررسی مورد تروریسم در هند*. اطلاعات سیاسی - اقتصادی، ۷-۸(۲۵۹).

- نجات، علی (۱۳۹۴). گروهک تروریستی داعش و امنیت ملی جمهوری اسلامی ایران؛ چالش‌ها و فرصت‌ها. سیاست، ۲(۶).
- نژندی منش، هبیت‌اله؛ مطلبی، مسعود؛ حیدرقلی‌زاده، جعفر (۱۳۹۶). تروریسم جهانی و روندهای امنیتی خاورمیانه. مطالعات بین‌المللی پلیس، ۷(۲۹).
- هداوند، مهدیه (۱۳۸۸). اثر تروریسم بر حقوق مناصمات بین‌المللی. تهران: ارشدان.
- هنل، ریچارد (۲۰۰۴). تروریسم: شکل جدید جنگ. ترجمه احمد واحدیان غفاری. مشهد: انتشارات سخن گستر.
- Berti, B. & Guznasky, Y. (2014). Saudi Arabia's Foreign Policy on Iran and the proxy war on Syria: towards a new chapter? *Israel Journal of Foreign Affairs*, 8(3).
- Burns, R.N. (2010). The Strength of Obama's Long Game with Iran. *The Atlantic August*, 19. Available at: <http://www.theatlantic.com/international/archive/2010/08/20/61728/>.
- Christophers C.J. (2007). Countering Nuclear terrorism: A Conventional Response. *The European Journal of International Law*, 18(2).
- Gottstein, G. & Gleason, P. (2003). *Suppressing the financing of terrorism*. International monetary fund, Legal Dept, Available at: <https://www.imf.org/external/pubs/nft/2003/SFTH/index.htm>
- Paulussen, Ch. (2012). *Impunity for International Terrorists? Key Legal Questions and Practical Considerations, ICCT*. The Hague Research Paper. Available at: <https://icct.nl/update/intelligence-failures-in-france-the-complex-reality-of-information-sharing/>
- Schmide, A. (2005). Terrorism: The Definitional Problem, Case western Reserve. *Journal of International Law*, 36.